

Ecclesiasticis legibus, quam in civilibus verum est, ut sensit etiam Innocent. in cap. *Cum inferior*, de Majorit. et obedient., et sumitur ex l. 3, ff. de Offic. Præs. Et ratio est, quia dignitas sine jurisdictione non impedit subjectionem ratione delicti, sicut non impedit obligationem servandi talem legem: unde illa dignitas est quasi per accidens ad ordinem jurisdictionum. Hoc autem procedit secundum ordinarium jus, et nisi persona ratione talis dignitatis sit exempta: nam ob hanc rationem unus Episcopus non potest ab alio æquali puniri. At vero quando persona est jurisdictione superior, tunc clarum est non posse ligari ab inferiori, cap. *Cum inferior*, de Majorit. et obedient.; tunc autem, sicut superior non subicitur quoad vim coactivam, seu quoad poenam, ita nec quoad vim directivam, seu obligationem quantum est ex vi præcepti, quia est eadem ratio, cum etiam hoc pendeat ex jurisdictione. An vero possit alia ratione obligari, dicemus infra disputantes de ipsomet legislatore; nam quoad hoc est eadem fere ratio.

11. *In objectione non esse sermonem de lege vel statuto, sed de præcepto, seu sententia hominis, et quid inter hæc interest.*—Ad objectionem igitur factam ex cap. *A nobis*, dicendum est ibi non esse sermonem de lege, vel statuto, sed de præcepto seu sententia hominis, etiam generaliter lata, ut ex textu constat et omnes interpretantur. Oportet tamen differentiam reddere inter statutum et præceptum, seu sententiam generalem hominis. Panorm. ibi hanc reddit, quod sententia hominis operatur, cum fertur, et ideo tantum ligat illos quos tunc invenit habiles; lex vero semper ligat eos qui de novo efficiuntur subditi. Sed hoc non placet, primo, quia juxta cap. *A nobis*, talis sententia generalis non comprehendit extraneos, etiamsi actu existant in territorio, quando profertur talis sententia, et tamen, si præceptum, et sententia ferretur per statutum comprehenderentur: ergo, etiam supposita æquali subjectione seu præsentia, est reddenda differentia, et non tantum in ordine ad futurum tempus. Secundo, quia etiam in ordine ad futurum illa differentia non subsistit: nam si per præceptum ab homine sententia fertur pro futuro delicto, etiam pro illo tempore durat, et pro illo semper loquitur, et comprehendit eos qui de novo ibi nascuntur, et eos qui domicilium denuo illuc transferunt, etiamsi non essent subditi tempore præcepti impositi. Item, quia statutum non solum præcipit, aut prohibet, sed etiam per se punit ipso facto, et in se con-

tinuit sententiam jure latam, et nihilominus tam obligatio præcepti quam vis sententiæ juris extenditur ad eos qui, post primam editionem talis statuti, veniunt ad territorium, et ibi delinquant: ergo quoad hoc eadem est ratio de generali præcepto hominis includente sententiam generalem imponentem poenam ipso facto contra futuros transgressores talis præcepti: nam si in statuto consideratur illa permanentia, qua semper loquitur, et ideo semper obligat, cur non considerabitur in præcepto hominis, quod etiam durat juxta intentionem ejus, quamdiu ipse vivit, seu in officio perseverat? Quod si in statuto fictione juris intelligitur ferri sententia, quando fit delictum in territorio, etiamsi fiat ab extraneo, qui denuo illuc venit, cur non eadem fictio juris habeat locum in sententia lata per hominis præceptum.

12. *Differentia legis et puri præcepti hominis.*—Dico ergo differentiam sumendam esse ex natura legis et puri præcepti hominis: nam lex perpetua est, ut lib. 1, dixi; præceptum autem hominis transitorium, et facile mutabile: unde fit ut lex, ratione suæ perpetuitatis æquiparetur consuetudini, et censeatur nota omnibus, et omnibus proposita, ut ab eis servetur: præceptum vero non ita æquiparatur consuetudini, nec illam introducit, cum facile mutetur, nec ita solet esse notum, et ideo præceptum de se solum obligat incolas terræ, et subditos vere ac permanentes; statutum vero omnes ibi degentes: unde consideratur alia differentia, quod lex fertur pro territorio, est enim *jus civitatis*, ut consideravit Bartol. seu *lex territorii*, ut dixit Panormit. et ideo obligat personas, quasi mediante loco, id est, quatenus in tali loco versantur, ad eum modum, quo interdictum locale ligat personam in tali loco, propter quod etiam statutum non obligat extra territorium personas alias subditas, ut supra dicebamus: at vero præceptum hominis seu personale directe cadit in personas subditorum, ideoque prærequirit subjectionem, et ideo non obligat extraneos, etiam in loco existentes, et e contrario potest obligare subditos etiam extra territorium, ut dixi in 5 tom. de Censur., disputat. 5, sect. 5, ubi de hac difficultate plura dixi: hic autem solum indicare volui quomodo illa doctrina ad omnes leges humanas, etiam civiles, applicari potest.

13. *Tertium dubium.*—*Advenam facientem testamentum aut contractum debere servare in illis formam præscriptam loci in quo est.*—

Tertium punctum supra positum, est an efficacia legis dantis formam judiciis, contractibus, aut aliis similibus actionibus, et irritantis aliter factas, extendatur intra territorium etiam ad non subditos. In quo breviter dicendum est, etiam quoad hoc servandam esse legem in suo territorio, et secundum illam esse de actu judicandum. Ita Bartol., Jason, et alii in dicta l. *Cunctos populos*, Felin., cap. 1, de Sponsal., n. 2, et n. 23 et sequentibus; et optime Panormit. 2 part. consil. in 52; Tiraquel. de Primogenitis, quæst. 46 et 48. Sensus autem assertionis est advenam, qui in hoc loco facit testamentum aut contractum, debere in illis servare formam præscriptam per leges hujus regni: ac proinde si, forma illa non servata, contractus sit irritus ex vi ejusdem legis, etiam factus ab extraneo erit irritus, et sic de aliis: ratio est, quia illa lex est regula talis actus quoad vim obligandi ratione loci, ut dixi: ergo etiam ibi obligat ad servandam formam operandi quam præscribit, et sicut ibi habet vim puniendi, ita etiam vim irritandi. Patet consequentia ex paritate rationis, et quia actus ille simpliciter est subjectus illi legi: ergo est subditus quoad totam efficaciam ejus. Et confirmatur, quia hi actus qui certam formam et solemnitatem requirunt, non habent valorem sine adminiculo juris, l. *Legitima*, ff. de Pactis; tunc autem jus non concurrat, sed potius resistit: ergo actus non habebit valorem. Denique, in hujusmodi rebus et actionibus consuetudines locorum servandæ sunt: ergo etiam leges. Et hoc ipsa etiam jura civilia docent, quæ late referunt allegati auctores, ad quos proprie pertinent, et ideo non immoror.

14. *Hinc inferitur, jus positivum impediendo valorem actus, consequenter impedit obligationem.*—*Quomodo teneatur advena ad tributa.*—Hinc tamen nobis inferre licet valorem talium actuum, et obligationem in foro conscientie juxta hujusmodi leges spectandam esse, quia jus positivum impediendo valorem actus, consequenter impedit obligationem ejus. Idem dicendum est de judiciis: nam agenda sunt juxta formam, et modum præscriptum per leges loci in quo fiunt, quibus propterea debet forensis litigans accommodari: alias nihil validum efficiet si per leges loci irritatum sit, et sic de aliis. Semper autem supponimus et leges esse justas, et respicere bona in tali loco existentia, seu actiones ibi factas, quia ratione loci debent subdi jurisdictioni illius territorii, etiamsi persona secundum se, et quoad condiciones personales, seu abstrahentes

a loco, non sit subdita, ut latius dicti auctores prosequuntur. Hic occurrebat quæstio de tributis, an peregrinus teneatur ea solvere: ex eisdem tamen principiis definienda est. Nam si debeatur tributum ratione rei existentis in loco, vel actionis quæ in tali loco fit, etiam advena illud solvere tenebitur, per se loquendo, et supposita justitia tributi; non vero alia, quæ personalia sunt. De qua re tota plura in lib. 5 dicemus.

CAPUT XXXIV.

UTRUM LEGES CIVILES JUSTÆ ECCLESIASTICAS PERSONAS OBLIGENT.

1. *Ratio dubitandi.*—*Confirmatur.*—*Lex secum affert vim cogendi, ex philosophis.*—Quæstio hæc pertinet ad materiam de immunitate ecclesiasticarum personarum, nam illam supponit, et in sola illa fundatur; non potest tamen hic omnino prætermitti, quia necessaria est ad explicandam limitationem, vel extensionem legum civilium et efficacitatis earum circa personas extraneas a jurisdictione civili. Ratio ergo dubitandi est, quia leges civiles procedunt a jurisdictione temporali: clerici autem exempti sunt a jurisdictione temporalium principum: ergo et ab eorum legibus: ergo illis non obligantur, quia leges solum possunt obligare personas subditas testati legislatoris. Confirmatur, quia si clericus obligaretur lege regia, inobediens esset regi illam transgrediendo; ergo ab ipso vel ipsius ministro ac judice puniri posset propter hujusmodi transgressionem, quia unusquisque princeps vindex est suarum legum, et ideo omnis lex secum affert vim cogendi, ut Aristoteles dixit, quia alioqui valde inefficax esset ad finem suum assequendum; at constat clericos non posse puniri a regibus, vel secularibus iudicibus, etiamsi leges seculi non observent: ergo signum est illis non obligari.

2. *Eximi ecclesiasticos a potestate civili quoad tribunalia causarum.*—Ut difficultatem hanc expedire possimus, supponendum primo est, personas ecclesiasticas exemptas esse a potestate civili quoad judicia seu tribunalia causarum, non solum, ecclesiasticarum (quod indubitanter pertinet ad jus divinum), sed etiam temporalium tam civilium quam criminalium, atque etiam a solutione tributorum, sive hæc exemptio sit absolute de jure divino, sive ab illo trahat originem, et per Pontificem consummetur. De quo fundamento inter vere

Catholicos non est controversia, et in præsentia non revocatur in dubium, et in proprio tractatu ex professo demonstratum est, et ideo in illius probatione non immoramur; sufficit cap. 2, cap. *Si diligenti*, cap. *Significasti*, de For. compet., et optime Concil. Trid. sess. 25, cap. 20, de Reformat. Nec solum personæ ecclesiasticæ, sed etiam bona earum exempta sunt a temporalibus tributis et oneribus, ut constat ex cap. *Non minus* et cap. *Adversus*, de Immunitat. Ecclesiar., cap. *Noverit*, de Sentent. excommunic. et capite *Quanquam*, de Censib. in 6.

3. *Quando est lex civilis directe vel indirecte contra immunitatem ecclesiasticam.*—Secundo, ex hoc fundamento sequitur hic non moveri questionem de legibus civilibus quæ huic immunitati personarum ecclesiasticarum contrariæ sunt directe, vel indirecte, quia tractamus de legibus justis, ut in titulo explicuimus: tales autem leges injustæ sunt et reprobatae, ut iniquæ, non solum in jure canonico, cap. *Ecclesia*, et cap. *Quæ in Ecclesiarum*, de Constit., et cap. *Noverit*, de Sententia excommun. et capit. ultimo, de Immunitatib. Ecclesiastic., in 6; sed etiam in jure civili, Codic. de Sacrosancta Ecclesia, per plures leges. Est autem lex civilis directe contra immunitatem ecclesiasticam, quando vel de materia spirituali aut ecclesiastica directe disponit, aut circa personas ecclesiasticas in particulari, vel directe, aut expresse versatur: indirecte autem est contraria, quando in propria materia ita disponit, ut ex ejus observatione redundet aliquid contra propria jura Ecclesiarum, aut ecclesiastici ordinis, vel contra privilegia sibi a Deo, Pontifice, aut imperatoribus concessa, ut dixit Innoc. in cap. *Noverit*, de Sententia excommun., et sequuntur alii doctores statim citandi. Quia sicut non potest lex civilis imponere directe tale onus clericis, ita nec indirecte; tum quia in moralibus unum alteri æquivalet; tum quia utrumque per sacros canones reprobatur, ut explicui late in dicto tract. de Immunit. Eccles., lib. 1, cap. 15, et attigi in tom. 5 de Censur., disput. 21, sect. 2, n. 89 et sequentibus.

4. *Questionem esse de legibus quæ servari possunt sine indecentia aut gravamine.*—Omissis ergo his legibus iniquis, sermo noster est de legibus civilibus justis, ac necessariis, quæ pro tota communitate populi seu civitatis ponuntur, quarum materia communis est clericis cum aliis civibus, et æque potest ab omnibus servari sine ulla indecentia, vel iniquo

gravamine clericorum. In quibus legibus duo distinguere possumus: scilicet, vim directivam, seu obligationem in conscientia ad servandas tales leges, et vim coactivam, seu reatum ad pœnam, quem legis transgressores contrahere solent, sive illa sit per legem imposita, sive arbitrio judicis imponenda; et de utraque parte dicendum.

5. *Sententia Navarri de vi directiva legis circa Ecclesiasticos.*—Quoad priorem partem de vi directiva et obligatione in conscientia, Navar., consil. 3 de Constitut., n. 4, concl. 3, sentit legem civilem loquentem per verba præcipiendi, vel prohibendi, non obligare in conscientia clericos, etiamsi in materia favorabili, vel generali, et omnibus convenienti disponat: nullum vero fundamentum adducit, sed dicit esse magis receptam sententiam, solum vero allegat Decium in cap. *Ecclesia*, de Constitut., n. 27, qui, licet id dicat argumentando, postea in illa sententia non persistit: adducit tamen aliqua illius sententiæ fundamenta. Primum ac præcipuum est, quod in ratione dubitandi proposuimus, quia præceptum non obligat in conscientia, nisi ex potestate procedat; legislator autem civilis non habet potestatem in clericos: ergo quotiescumque præcipiendo fert legem, non obligat in conscientia clericos. Ac subinde nunquam obligabit, quia lex non obligat nisi quatenus verbis præceptivis fertur, ut supra dictum est: unde, juxta sententiam hanc, lex civilis, solum quatenus commodum aliquod vel privilegium concedens, habere potest effectum in ecclesiasticis personis, non vero quatenus præcipiens vel prohibens. Secundo, ad hoc inducit Decius dictum cap. *Ecclesia*, ubi statutum prohibens alienare bona Ecclesiarum a quodam Basilio laico factum, licet bonum, et utile de se Ecclesiæ, reprobatur, quia non fuerat a Pontifice approbatum: ergo generaliter idem dicendum est de omni lege civili ad personas ecclesiasticas comparata. Parum enim refert quod in specie de clericis, seu rebus ecclesiasticis, vel in genere de civibus, aut agris feratur: quia etiam lex generalis applicata ad clericos fit specialis, et in eo ut sic invenitur idem defectus potestatis. Tertio, inducit jura canonica, quæ generaliter dicunt, laicis super personas vel res ecclesiasticas nullam esse attributam potestatem in c. *Bene quidem*, dist. 96, et specialiter allegat c. *Inter hæc*, 33, q. 2, ubi, ait Nicolaus Papa, sancta Dei Ecclesia mundanis nunquam *constringitur legibus*.

6. *Communis sententia affirmans clericos te-*

neri ad servandas leges civiles.—Nihilominus dicendum est clericos teneri in conscientia ad servandas hujusmodi leges civiles. Hæc assertio communi consensu recepta est, unde illam dixit esse certissimam Medina 1. 2, q. 96, art. 5, ubi illam tenet Vasquez, disp. 167, cap. 4, et cæteri theologi moderni; Cardinalis Bellar., libr. 1 de Clericis, cap. 1; Victor. relect. 1 de Potest. Eccles., q. ult; Soto, lib. 1 de Just., q. 6, art. 7, in princip., et in 4, dist. 25, q. 2, art. 2, in fine; Medin., Cod. de Restitut., q. 36; Castro, lib. 1 de Leg. pœnal., cap. ult., qui in specie loquuntur de legibus rerum pretia taxantibus. Consentunt etiam Summistæ Tollet. lib. de Septem peccatis mort. cap. 21; Silvest., verb. *Lex*, q. 16, Angel., n. 5, et latius plures referens Sayrus in clavi regia, p. 1, lib. 3, cap. 4, n. 16. Idem docent juris canonici interpretes communiter in cap. *Ecclesia*, de Constitution., ubi Parnorm., n. 13; Deci., n. 27, in fine; Felin., a n. 37, maxime vero in 81 et 85, qui Cardin. et alios refert, et Salzed. referens alios in Pract. crimin., cap. 55, et de aliquibus legibus civilibus in specie loquens; et similiter Covar. in Pract., cap. 33. Ac denique legistæ in l. *Cunctos populos*, C. de sum. Trinitat., præsertim Bart. a n. 28.

7. *Prima ratio pro hac sententia.*—Probatur autem primo ex jure canonico disponente hujusmodi leges civiles ab ecclesiasticis servari, ut primo colligitur ex cap. primo de novi operis nuntiatione, ubi Papa vult causam inter clericos super capellæ constructionem post novi operis nuntiationem, secundum leges terminari, quia hoc non est contra bonum Ecclesiarum, sed in earum juvamen, in quo textu est valde considerandum non videri in eo institui jus novum, sed antiquum proponi et declarari; alias causa præterita non esset secundum illud jus decidendum, quia jus novum non extenditur ad præterita: supponitur ergo in illo decreto esse regulam antiquorum canonum, ut jus civile servetur in ecclesiasticis, quando favorabile est, et toti communitati serviens, et canonibus non repugnans. Atque ita ex illo textu colligunt assertionem Panorm. et Decius supra. Item Panormitanus in idem cap. Idemque sumitur ex c. *Innotuit*, ibi, *cum legali sit provisione statutum*, de Arbitriis, et ex c. 1, et c. *Si in adjutorium*, dist. 10, cum similibus, dicentibus, servandas esse leges civiles in his quæ nec sunt contra canones, nec clericis præjudicant: unde in cap. *de Capitulis*, dist. 10, ait Pontifex *se curare ut imperatoris leges serventur*, et in c. *Cum ad verum*, dist. 96, di-

cit Pontifices pro cursu temporalium rerum temporalibus legibus uti. Quæ jura consuetudine optima legum interprete confirmata sunt. Nam communis Ecclesiæ usus habet, ut hujusmodi leges civiles a clericis serventur, non propter timorem, sed maxime propter conscientiam, contra quam omnes timorati ecclesiastici agere credunt, si tales leges non observent; et alii cives grave scandalum paterentur, si viderent tales leges a clericis non servari, ut triticum carius vendi quam lege taxatum sit, vel quid simile. Quam consuetudinem antiquissimam esse colligitur ex Theodoret., lib. 4 Hist., cap. 7, ubi de sanctis Episcopis et sacerdotibus ait Imperator: *Sancte, et sincere, tum mandatum præpotentis regis Dei observant, tum meis legibus obsequuntur*. Ratio vero non facile redditur. Prima est, quia licet lex civilis per se non obliget clericos, etiam quoad vim directivam ex defectu potestatis, ut videtur probare objectio facta; nihilominus, posita lege civili, oritur obligatio id servandi quod illa lege præscriptum est, ex vi rationis naturalis dictantis partem non debere discordare a toto. Et explicatur vis rationis, quia membra reipublicæ ratione naturali obligantur ad ea servanda quæ ad convenientem ordinem, et pacem reipublicæ, sunt necessaria; sed clerici sunt membra reipublicæ civilis, sunt enim cives, ut late disputat Felin. in dicto cap. *Ecclesia*, n. 69, quia etiam ipsi indigent communitate civili et politica ad hujus vitæ conservationem, et ad hunc finem uniuntur cum laicis in uno corpore politico, seu in una civitate: sunt ergo cives: ergo etiam ipsi tenentur jure naturæ ad ea quæ communi bono talis corporis necessaria sunt. At vero talium legum communis observatio etiam in clericis est necessaria ad prædictum finem, quia, cum materia talium legum communis sit omnibus, uniformitas in illis est necessaria ad bonam gubernationem, pacem, imo et ad justitiæ æquitatem. Nam postquam lex civilis taxat, verbi gratia, rei pretium, illa non plus valet; ergo naturalis justitia jam obligat omnes etiam clericos ad illam legem servandam. Item si lex civilis irritet testamentum minus solemne, oportet ut, extra legata pia, in omnibus etiam clericis locum habeat, quia alias non esset fraudibus et litibus sufficienter provisum.

8. *Hæc ratio quo se extendit.*—Hæc ratio est probabilis, et in aliquibus materiis, præsertim in rerum pretiis taxandis, posset forte sufficere; tamen in universum non videtur posse esse adæquata. Primo, quia ratio natu-

ralis non absolute dictat partem corporis politici teneri conformari toti in omnibus, seu in communium legum observatione, sed sub aliquibus conditionibus, nimirum, nisi sit legitime excusata, vel dispensata, et eadem ratione addi poterit, nisi sit legitime exempta, quia exemptio vel est quaedam dispensatio, vel aliquid majus: sicut ergo dispensatus non tenetur conformari toti in legis observatione, ita neque exemptus. Item quando in aliquo membro intercedit ratio vel conditio diversa, non tenetur conformari toti, ut nobilis non tenetur propter uniformitatem observare leges a quibus propter nobilitatem censetur legitime exemptus: alias, superflua et nullius momenti esset exemptio: ergo similiter clerici, si propter statum et specialem sanctificationem exempti sunt a legibus civilibus, non erunt propter uniformitatem ad eas servandas obligati, quia sunt membra alterius rationis, seu conditionis, in quibus illa uniformitas non est necessaria. Accedit quod, licet daretur in clericis obligatio servandi has leges propter solam uniformitatem, illa non esset gravis ex suo genere, quia non conformari toti communitati in his rebus in quibus alias homo non tenetur, non est gravis culpa secluso scandalo, et ideo dispensatus in lege humana sine justa causa non censetur peccare mortaliter utendo dispensatione et non servando legem, etiamsi absque causa non conformetur toti; ergo idem erit a fortiori in clerico qui ex causa rationabili censetur exemptus. Præterea, transgressio illius legis in clerico non erit inobedientia, quia non obligatur ex vi præcepti, et consequenter non est contra virtutem specialem, in cujus materia versatur lex, quia solum ex vi legis civilis actus erat necessarius in tali materia virtutis, et lex civilis, ut supponitur, non habet illam virtutem suam respectu clericorum; neque etiam est contra charitatem, quia supponimus vitari scandalum; nec contra justitiam legalem, quia nullum sequitur nocuum commune: ergo non est unde culpa illa sit gravis.

9. *Responsio aliquorum.*—*Impugnatur.*—Unde ulterius sequitur clericum vendentem triticum carius quam lex civilis præscribat, non teneri ad restitutionem, quod est falsum et contra prædictos auctores. Et sequela patet, quia non peccat contra justitiam, ut probatum est. Quo argumento urgentur Castro, et Joan. Medina, et respondent peccare contra justitiam, quia supposita lege, jam triticum non valet nisi tanti in tali loco, et ideo nullus sive

exemptus, sive exterius potest juste carius illud vendere. Sed contra, quia licet triticum laicorum taxetur per efficaciam talis legis, non tamen triticum clericorum, tum quia etiam bona clerici sunt exempta, tum etiam quia non videtur limitari pretium rei per legem, nisi quatenus dominus obligatur per legem, ne carius vendat; at clericus non potest ita obligari lege civili, ut supponitur: ergo nec ejus triticum potest limitari quoad valorem per talem legem. Neque est simile de exteris, quia illi non sunt exempti, sed dum versantur in tali regno, legibus illius regni obligantur, cujus contrarium supponitur. Denique simile argumentum urgeri potest de legibus civilibus irritantibus contractus, vel testamenta aliter facta quam leges disponant; non enim poterunt irritare tales actus factos a clericis; consequens est falsum, ut omnes fatentur, et sumitur clare ex dicto cap. *Innotuit*, de Arbitriis, ibi: *Talem sententiam denuntians penitus nullam esse*: ergo: sequela patet, quia, si lex non potest obligare clericum prohibendo actum, multo minus poterit irritare illius voluntatem circa talem actum, quia major efficacia, ut sic dicam, major jurisdictio et potestas directa in voluntatem requiritur ad irritandum consensum ejus, quam ad prohibendum illum. Neque sola illa turpitudine, quæ in hoc reperitur quod pars non conformetur toti, sufficit ad irritandum actum, ut patet clare in eo qui dispensatus valide, licet sine causa et injuste, in gradu irritante contrahit matrimonium: nam valide contrahit licet turpiter agat, discordando a toto. Denique non est contemnendum argumentum, quia si posita lege civili clericus obligaretur graviter ex vi solius rationis naturalis, dispensatio illi concessa a principe vel Prælato in tali lege, si daretur sine causa, esset nulla, sicut infra de principe dicemus. Atque ita in hoc essent peioris conditionis clerici quam laici, quod non videtur verisimile.

10. *Alia ratio pro communi sententia proponitur.*—Propter hæc alii reddunt rationem hujus obligationis, quia clerici quoad hanc partem non sunt exempti a jurisdictione temporalium regum, et ideo per has leges civiles ita obligantur clericos, sicut alios cives ratione obedientiæ potestatibus sublimioribus debiti. Ita sentit Bart. ubi supra, et Panorm. quem imitantur Sylvest. et Angel., licet immerito soleant in contrarium allegari: nam distinguunt duplices leges civiles favorabiles Ecclesiæ: quædam disponentes in particulari de

rebus vel personis ecclesiasticis, aliæ generaliter loquentes pro tota communitate civili, et de prioribus dicunt non obligare, ex defectu potestatis ferentis illam. Quod videtur expressum in dicto c. *Ecclesiæ S. Mariæ*, de Constit. Addunt vero limitationem, nisi talis lex sit fundata in ratione naturali; et hæc ratio non est quod pars debet conformari toti, quia hæc non habet locum in talibus legibus; sed loquuntur de ratione naturali dictante in tali materia idem quod lex civilis præscribit, et tunc illa non est limitatio, quia illa obligatio non est legis civilis, sed rationis naturalis, quæ eadem esset, etiamsi lex civilis lata non esset. De aliis vero legibus communibus et omnibus utilibus absolute dicunt obligare clericos: intelligunt ergo in vi legis, et non tantum in vi alicujus rationis. Et idem sentiunt Victor., Soto, Medin. et alii dicentes obligare quoad vim directivam, licet non quoad coactivam. Denique alii multi ex allegatis modernis dicunt clericos quoad hanc partem non esse exemptos, ut possint obligari his legibus. Et hanc sententiam videntur suadere omnia quæ circa præcedentem adduximus.

11. *Confirmatur ratio dicta.*—Ac denique suaderi potest a priori hæc sententia, quia exemptio clericorum a jurisdictione civili, sive sit juris divini positivi, aut naturalis, sive non: nihilominus non habet omnem determinationem a solo jure divino, ut suppono. Et saltem hanc non habet, quia nec ratio naturalis dictat esse indecens clericos subijci potestati civili quoad has leges, cum potius dictet esse honestum ut eas servant; nec ex divino jure positivo potest colligi talis determinatio, seu particularis exemptio, quia tale jus nec traditione constat, nec ex Evangelio colligitur. Quia potius verba illa Christi Matth. 17: *Ergo liberi sunt filii*, non possunt hic accommodari, quia leges regum omnibus civibus communes, etiam filios eorum obligant, si eorum statui specialiter non repugnant. Neque etiam invenitur hæc exemptio quoad has leges ex jure canonico: tum quia jura supra citata potius approbant has leges, et servari a clericis volunt: tum etiam quia canones solum illas leges civiles rejiciunt, quæ sunt contrariæ libertati ecclesiasticæ, et clericis præjudicant, ut patet ex Concilio Tridentino dicto cap. 20, et ex c. *Noverit*, de Sent. excomm., et eodem modo loquitur l. *Cassa*, C. de Sacros. Eccles.: ergo nihil obstat quominus clerici virtute et efficacia talium legum obligentur. Et confirmatur, quia per se congruum est ut clerici qua-

tenus cives sunt, laicis etiam directe et per se obligentur, sicut alii cives: cur enim sub ea ratione sine lege relinquuntur? Ergo obligantur hoc modo his legibus civilibus, quia non dantur aliæ per quas obligentur; nec possunt in hac obligatione separari ab aliis civibus, cum sub hac ratione unum corpus componant, et in eundem finem tendant; tum denique quia nullæ sunt leges ecclesiasticæ, quibus possint sub illa ratione gubernari, quia potestas ecclesiastica nihil in materia civili directe disponit, nec pro clericis, nec pro laicis, ut constat.

12. *Impugnatur etiam hic modus dicendi.*—Sed hæc etiam sententia non est simpliciter admittenda. Primo, quia multi canones sine limitatione, et universaliter dicunt laicis super Ecclesiis et personis ecclesiasticis nullam esse potestatem tributam, ut habetur in dicto cap. *Ecclesiæ sanctæ Mariæ*, et cap. *Bene quidem*, dist. 96, cap. *Cum laicis*, de Rebus Eccles. non alienan., cum similibus. Præsertim in Concil. Lateran. sub Leone X, expressius sic dicitur: *Cum a jure tam divino quam humano laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit, innovamus*, etc. At potestas obligandi in conscientia per suas leges aliqua et magna potestas est: ergo neque illa relicta est laicis principibus in ecclesiasticas personas. Secundo, quia, si rex posset sua lege directe, et ex vi suæ potestatis obligare clericos suis legibus, eadem ratione posset transgressores earum punire, quod nullus concedet. Sequela probatur, quia, teste Aristotele, potestas directa inefficax est sine coactiva, et ideo vel est una et eadem, utrumque actum comprehendens tantquam finem et medium, vel moraliter non separantur. Et confirmatur, quia saltem posset legislator civilis obligare judicem ecclesiasticum, ut clericum suæ legis transgressorem puniat tali pœna eadem lege civili designata, quia hoc etiam potest reduci ad vim directivam tanquam pertinens ad bonum commune civitatis et pacem civium: consequens autem admittendum non est, ut infra dicam. Tertio est moralis et practica ratio, quia princeps et judices temporales valde affectant et extendunt jurisdictionem in clericos; et ideo, si dicantur habere propriam et veram jurisdictionem in clericos ad obligandos eos suis legibus, facile illam extendent, vel ad coactionem aliquam transgressorum talium legum, vel ad plures leges quam statui clericorum conveniat: ergo non est verisimile Ecclesiam reliquisse, seu permisisse laicis similem in clericos potestatem.